
ПРОГЛААС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”

кн. 2, 2009 (год. XVIII), ISSN 0861-7902

Румяна ПЕТРОВА

**НЯКОИ БЕЛЕЖКИ КЪМ КУЛТУРЕМАТИЧНИЯ
АНАЛИЗ НА ЛИНГВОКУЛТУРНИЯ КОНЦЕПТ
WISDOM (МЪДРОСТ)
**В THE BOOK OF PROVERBS, KING JAMES BIBLE
(КНИГАТА НА ПРИТЧИТЕ, БИБЛИЯТА
НА КРАЛ ДЖЕЙМС)****

Through analyzing a single verse from The Book of Proverbs in the King James Bible (Prov. 14: 33) in terms of the culturemes contained in it, the paper demonstrates how the first steps can be taken into an extensive study of wisdom as a linguo-cultural concept.

Издадената през 1611 г. в Англия Библия на крал Джеймс (*King James Bible*), позната също като *KJB*, *KJV* (от *King James Version*) или *AV* (от *Authorized Version*) [1], продължава се смята за един от най-известните, авторитетни и популярни преводи на Св. Писание на английски език, който наред с останалите преводни версии е станал неотменима част от писмената културна традиция и духовното богатство на англоезичните народи по света [2].

Една от старозаветните книги в тази Библия, *The Book of Proverbs* (*Книгата на Притчите*, или *кн. Притчи Соломонови*), която влиза в т.нар. *премъдростна литература (wisdom literature)* [3], представя образа на **мъдростта** (*wisdom*) по особено силен, разнообразен, богат, емоционален и картинен начин, който се запечатва дълбоко и трайно в съзнанието на човека.

Известният паремиолог Волфганг Мийдър е установил, че над една четвърт от английските пословици с библейски произход водят началото си именно от Книгата на притчите [4]. Това обяснява изключително голямото влияние, което тази книга има за формирането на представата за мъдростта и за нейното широко разпространение в англоезичния свят.

В настоящото кратко съобщение, което е част от по-голямо лингвокултурологично изследване на тази библейска книга, ще очертаем целите и стъпките на **културематичния анализ** [5], който прилагаме последователно към текста на книгата. Целта на изследването е изчерпателно и цялостно да се опише **мъдростта** от гледна точка на нейните ценностни (аксиологически) характеристики. Тези характеристики се установяват чрез прилагането на особена единица за извършване на лингвокултурологични изследвания, наречена **културема**. Според нашето разбиране **културемите са** онези нередуцируеми вербализирани семантични единици с отчетливи аксиологически (положителни и отрицателни) характеристики, на които може да се разложи дадена езикова единица, вкл. и текст. Културемите се обозначават най-често със съществителни имена, придружени със знака плюс или минус, например *чистота (+)*, *трудолюбие (+)*, *мързел (-)*, *скъперничество (-)* и т. н. Експлицитраните в своята пълнога и взаимна зависимост културемите, които влизат в състава на определена по-кратка или по-дълга езикова единица, я представят като своеобразно и уникално съчетание от първични, елементарни, културни същности. По подобен начин, експлицитраната съвкупност от културемите, изграждащи определен **лингвокултурен концепт** [6], какъвто в настоящия случай е концептът *wisdom* (*мъдрост*) така, както е представен в *The Book of Proverbs* (Книгата на притчите), може да предаде най-пълно, точно, изчерпателно и достоверно неговата същност, съдържание и характер. От казаното дотук става ясно, че преди да се състави цялостната схема на този концепт, е необходимо да се експлицитират всички негови елементарни градивни единици (културемите). В примера по-долу ще покажем как се осъществява извеждането на културемите, съдържащи се в една от тези езикови единици (напр. дума, израз, стих, изречение, пословица, притча, текст). В примера езиковата единица е един стих от *The Book of Proverbs* (Книгата на Притчите).

Към разглеждания стих се задава първият, задължителен въпрос, с помощта на който се установява **името (названието) на културемата**.

Той е „Какво утвърждава / отрича тази езикова единица (дума, израз, стих, изречение, пословица, притча, текст)?” (What does this language item (word, phrase, verse, sentence, proverb, parable, text) confirm / negate ?) Под утвърждаване разбираме препоръка, възхвала, заповед, насърчаване, изтъкване, подканване и пр. илокутивни актове с най-общо положително, утвърждаващо значение, а под отричане – обратното – критика, осмиване, подигравка, възмущение, иронизиране, предупреждаване и др. с най-общо отрицателно значение. Отговорът на горния въпрос ще съдържа наименованието (името) на културемата, което откриваме в прякото допълнение (X) на изречението „Тази езикова единица утвърждава X”. Названието на културемата най-често е съществително име (noun, substantivized adjective), именна група (noun group) или девербатив, като напр. отглаголно съществително на – *ne* (verbal noun, present participle, или *gerund*).

По-нататък, ако има колебание по отношение на **знака**, какъвто е случаят например с ироничните изречения (срв.: *Чисто като в цигански ишлик* и др.) и хиперболите (срв. *Стори добро, да намериш зло* и др.), за да се установи със сигурност дали до името на културемата трябва да се добави знакът плюс (+) или минус (-), се задава втори въпрос: „Какво ни учи да правим / да не правим тази езикова единица?” (What does this language item teach us to do / not to do?) Отговорът ще съдържа подчинено изречение във функцията на пряко допълнение, свързано с главното със съюза *да*, след който следва глагол (Y) в полжителна или отрицателна форма, напр. „Тази езикова единица ни учи да Y / да не Y”. Често отговорите са повече от един.

Нека разгледаме следния пример:

Wisdom resteth in the heart of him that hath understanding: but that which is in the midst of fools is made known. (Prov. 14: 33). (срв.: Мъдростта почива в сърцето на разумния, а изсред глупавите се обажда. Пр. 14: 33 [7]).

What does this verse **confirm**? (Какво **утвърждава** този стих?)

1. This verse confirms the keeping of wisdom in the heart of him that hath understanding. (Този стих утвърждава пазенето на мъдростта в сърцето на разумния.)

2. This verse confirms withholding, concealing wisdom. (Този стих утвърждава криенето на мъдростта [у себе си, за себе си].)

3. This verse confirms wisdom. (Този стих утвърждава мъдростта.)

4. This verse confirms him that hath understanding. (Този стих утвърждава разумния.)

What does this verse negate? (Какво отрича този стих?)

1. This verse negates the fools' assertiveness. (Този стих отрича обаждането изсред глупавите.)

2. This verse negates disclosing wisdom. (Този стих отрича изказването на мъдростта.)

3. This verse negates fools. (Този стих отрича глупавите.)

What does this verse teach us to do (Какво ни учи да правим този стих?)

1. This verse teaches us to behave like him that hath understanding and keep wisdom in our hearts. (Този стих ни учи да постъпваме като разумните, които пазят мъдростта у себе си.)

What does this verse teach us not to do (Какво ни учи да не правим този стих?)

1. This verse teaches us not to behave like fools who make known what they know. (Този стих ни учи да не постъпваме като глупците, които споделят това, което знаят.)

В резултат на анализа, както видяхме, се получава следният краен сбор от съставляващи култури:

1. the keeping of wisdom in the heart of him that hath understanding (пазенето на мъдростта в сърцето на разумния) (+)

2. withholding, concealing wisdom (криенето на мъдростта [у себе си, за себе си] (+)

3. wisdom (мъдростта) (+)

4. he that hath understanding (разумния [човек]) (+)

5. the fools' assertiveness (обаждането изсред глупавите [изявяването на глупавите]) (-)

6. disclosing wisdom (изказването на мъдростта) (-)

7. fools (глупавите) (-).

Експлицирането на градивните единици на лингвокултурния концепт по посочения начин представлява първата стъпка, която дава възможност на изследователя въз основа на получените резултати понататък да извърши честотни измервания за установяване на семантичната плътност на разглеждания концепт, както и да определи позицията му спрямо други концепти в разглежданото литературно произведение.

БЕЛЕЖКИ И ЛИТЕРАТУРА

1. KJB (AV): *The Holy Bible. Authorized (King James) Version of the Bible*. Great Britain: Cambridge University Press. За електронната версия вж.: <http://www.geocities.com/cott1388/kjv.html>

2. Този въпрос е подробно разгледан от **David Norton** в книгата му *A History of the English Bible as Literature*. Cambridge University Press, 2000, от **Anthony Burgess** в книгата му *English Literature*. New edition, 1974, Longman Group UK Limited, Nineteenth Impression 1993 и от мн. др. автори.

3. За понятието *премъдростна литература (wisdom literature)* вж. напр. поредицата от три статии на **Александър Мень**, озаглавени „Мудрецы Ветхого Завета” – В: *Знание – сила*, 1990, № 6, с. 78–84, *Знание – сила*, 1990, № 7, с. 76–87 и *Знание – сила*, 1990, № 8, с. 72–80, също предговора на **Wolfgang Mieder** към сборника му с английски библейски пословици *Not by Bread Alone: Proverbs of the Bible*. Shelburne, VT: The New England Press, 1990, с. 6–7, статията на **F. F. Bruce**. “The Wisdom Literature of the Bible: Introduction” – In: *The Bible Student*, ns 22.1 (Jan. 1951), 5–8. – *Biblical Studies* – <http://www.biblicalstudies.org.uk> и мн. др.

4. Това твърдение принадлежи на **Wolfgang Mieder** (цит. съч., с. 12). Авторът посочва, че общият брой библейски пословици в английски език е 425 и че от тях поне 100 водят началото си от *Книгата на притчите*.

5. За разработения от нас културематичен (лингвокултурологичен) анализ с основна единица културемата вж: **Roumyana Petrova**. “Gender Aspects of English Proverbs” – In: *Proverbium. Yearbook of International Proverb Scholarship*. Wolfgang Mieder, ed. No. 19 (2002), University of Vermont, 2002, ISSN: 0743–782X, pp. 337–348; **Roumyana Petrova**. „Comparing Proverbs as Cultural Texts” – In: *Proverbium. Yearbook of International Proverb Scholarship*. No. 20 (2003), Wolfgang Mieder, ed., University of Vermont, 2003, ISSN: 0743-782X, pp. 331–344; **Румяна Петрова**. *За пословиците и културата (студия)* – В: Ние и другите. We and the Others. Библиотека Европейистика. European Studies Series. Русенски университет, Русе, 2004 г., ISBN 954–9906–66–3, с. 7–9; **Румяна Петрова**. *Лингвокултурологично съпоставително изследване на английски и български пословици. Дисертация*. София, БАН – Институт за български език, 2006. – В: Лингвокултурология (Linguistic Culturology) – <http://lingvocult.ru.acad.bg>; **Румяна Петрова**. *Културемата – единица за лингвокултурологични съпоставително изследвания* – В: *В огледалния свят на езика и културата*. Русев, Р., ред. Русе, Лени-Ан, 2007, с. 9–28; **Румяна Петрова**. „За езика на английската Библия II. Бележки към семантиката на Първа глава от Proverbs (Притчи) в два преводни варианта на английската Библия” – В: *Научни трудове на Русенския университет* – 2008, том 47, серия 9, 32 – <http://conf.ru.acad.bg/docs/cp/9/9-5.pdf> и др. наши работи.

6. За ключовото в лингвокултурологията понятие *лингвокултурен концепт* вж. напр. **В. И. Карасик**, *Культурные доминанты в языке*. – В: *Языковая личность: культурные концепты*. Волгоград-Архангелск, 1996, 3–160; **С. Г. Воркачев**, *Лингвокултурология, языковая личност, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознание*. – В: *Филологические науки*, 2001/1, 64–72; **С. Г. Воркачев**, *Методологические основания лингвоконцептологии*. – В: *Теоретическая и прикладная лингвистика*. Вып. 3: *Аспекты метакоммуникативной деятельности*. Воронеж, 2002, 79–95; **С. Г. Воркачев**, *Концепт счастья в русском языковом сознании: опыт лингвокультурологического анализа (монография)*. Краснодар, 2002; **С. Г. Воркачев**, *Культурный концепт и значение*. – В: *Труды Кубанского государственного технологического уни*; **С. Г. Воркачев**, *Концепт как “зонтиковым термин”*. – В: *Язык, сознание, коммуникация*. Вып. 24. Москва, 2003, 5–12; **С. Г. Воркачев**, *Культурные концепты и перевод: Макаризмы в тексте Евангелия*. – В: *Вестник МГОУ*, 2003/4, 88–93; **Г. Г. Слышкин**, „Лингвокультурный концепт как системное образование” – В: *Вестник ВГУ, Серия „Лингвистика и межкультурная коммуникация”*, 2004, № 1, 29–34, и др. Поради твърде голямото разнообразие от мнения относено същността на лингвокултурния концепт (за трудностите, съпътстващи определянето на това понятие вж. с. 35–37 в цит. по-горе дисертация на **Румяна Петрова**, *Лингвокултурологично съпоставително изследване на английски и български пословици*) тук се приема следното широко определение: „лингвокултурните концепты представляват собой базови единици картини на мира, в които се фиксират ценности като отделна езикова личност, така и лингвокултурното общество в цяло” (**М. А. Солдатова**, „Понятие лингвокультурного концепта в лингвистических исследованиях” – В: *II Международные Бодуэновские чтения: Казанская лингвистическая школа: традиции и современность (Казань, 11–13 декабря 2003 г.): Труды и материалы: В 2 т.* / Под общ. ред. **К. Р. Галиуллина**, **Г. А. Николаева**. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 2003. – Т. 2, с. 110–112).

7. Библия, сиреч книгите на Свещеното писание на Ветхия и Новия завет. София: Изд. на Св. Синод на Българската църква, 1993.